

Interpellatie van der Feltz betrekkelijk het onder de wapenen houden van het blijvend gedeelte der lichter 1907.

in debat kwam over de protectie-vraag. Hij is met bezorgdheid vervuld, waar hij mij naar zijn meening nog verder ziet afglijden op den weg der protectie, dan hij gemeend had. Ik voor mij daarentegen ben overtuigd dat, de in deze ondergeschikte quaestie van den scheepsbouw daargelaten, dit wetsontwerp met protectie absoluut niets te maken heeft. Waar onze meeningen op dit punt zoo ver uiteenloopen, zullen wij dienaangaande bezwaarlijk tot overeenstemming kunnen geraken.

Ik ben den geachten afgevaardigde echter nog een antwoord schuldig op hetgeen hij omtrent de gevoerde onderhandelingen met de La Plata-Conferentie heeft aangevoerd. Het komt mij voor, dat hij hierbij twee verschillende fasen van onderhandeling dooreenhaalde. De quaestie van de onereuse contracten heeft zich voorgedaan in 1905. Maar de weigering der Zuid-Amerika-lijn, om een haar gedaan voorstel tot toetreding tot de Conferentie aan te nemen, op grond dat zij daardoor haar oeconomische zelfstandigheid zou verliezen, dateert van het jaar 1904. Destijds had de Zuid-Amerika-lijn zich (met de La Plata-Conferentie kunnen verstaan, indien zij zich had willen onderwerpen aan een bepaling, volgens welke zij, zoolang 51 pct. van haar aandeelenkapitaal in handen van de gesyndiceerde maatschappijen bleef, moest beheerd worden in overeenstemming met de politiek en de algemeene aanwijzingen van de gemeenschappelijke leiding der gesyndiceerde maatschappijen. Zoolang aan dezen eisch voldaan werd — zoo heette het verder — zouden de bevoegdheden van het bestuur der Zuid-Amerika-lijn onverkort blijven; maar de gesyndiceerde maatschappijen behielden zich voor een of meer van haar leden te delegeren om de rechten waar te nemen, die haar volgens deze bepaling toekwamen.

Wanneer men een dergelijke bepaling aanvaard had, wanneer men zich op dergelijke wijze had overgegeven, dan wordt zeker niet te veel gezegd door te beweren, dat van de oeconomische zelfstandigheid van de Zuid-Amerika-lijn niets zou zijn overgebleven.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsontwerp wordt op verzoek van den heer Stork in stemming gebracht en met 39 tegen 6 stemmen aangenomen.

Voor hebben gestemd de heeren van Beyma, Laan, Staal, van Lamsweerde, Woltjer, Bloembergen, Sickenga, van den Biesen, Rahusen, Reekers, Brouwers, Heerkens, van Heeckeren, Vermeulen, von Fisenne, van der Does de Willebois, Breebaart, Kist, Waller, Hovy, van der Feltz, van Wassenaer van Rosande, van Asch van Wijck, Bevers, Dojes, van Basten Batenburg, 't Hooft, Prinzen, Merkelbach, Michiels van Kessenich, van Waterschoot van der Gracht, Scholten, Franssen, van Löben Sels, Pelinek, van Velzen, van Leeuwen, Havelaar en de Voorzitter.

Tegen hebben gestemd de heeren Regout, Bosch van Drakestein, Welt, van Welderen Rengers, de Jong en Stork.

Afwezig was bij deze stemming de heer van Nierop.

De heer Sickenga, voorzitter van de Commissie voor de Verzoekschriften, brengt het volgend verslag uit:

In handen uwer Commissie zijn gesteld de volgende verzoekschriften:

I. een, van Gerrit Beerts van 't Oever Janszoon, landbouwer te Balkbrug, gemeente Avereest.

Adressant deelt mede, dat hij zeer veel last heeft ondervonden van het college van regenten van het Rijksopvoedingsgesticht te Avereest, ten gevolge van zijn houding tegenover dat college aangenomen. Tot tweemaal toe zou hij een brug gebouwd hebben over de Koloniewijk te Avereest, en tweemaal ook zou die brug weggenomen zijn door genoemd college.

Daarop heeft hij ten derden male een hulpbrug gelegd. Hij verzoekt nu aan uw Kamer schadeloosstelling voor het verloren.

Uw Commissie heeft de eer op te merken, dat het haar niet gelukt is te begrijpen wat de adressant er toe heeft geleid om zich tot uw Vergadering te wenden.

Nu er in geen geval sprake van kan zijn, dat adressant door uw Vergadering schadeloos worde gesteld, heeft zij de eer te adviseeren, het adres te deponeren ter griffie en over te gaan tot de orde van den dag;

II. een, van Wentink, Jan Matthijs, directeur van het Adviesbureau voor de Nationale Militie te Amsterdam.

Adressant verzoekt uw Vergadering om de gerezen bezwaren, moeilijkheden en verwarring ten opzichte van het blijvend gedeelte tijdig tot een oplossing te willen brengen.

Nu de zaak, welke het hier geldt, nog heden zal behandeld worden in uw vergadering, heeft uw Commissie de eer te adviseeren, dit adres neder te leggen ter griffie ter inzage voor de leden.

De Kamer vereenigt zich achtereenvolgens met de voorgestelde conclusiën.

XI. De INTERPELLATIE, waartoe verlof verleend is aan den heer van der Feltz, betreffende het onder de wapenen houden van het blijvend gedeelte der lichter 1907 in zijn geheel na 1 December e.k.

De heer van der Feltz: Mijnheer de Voorzitter! Ik begin met de Kamer dank te zeggen voor het mij verleende verlof.

In het door u in onze vorige vergadering ter tafel gebracht, aan u gericht schrijven van Zijn Excellentie den Minister van Oorlog werd ons mededeeling gedaan van een door den anderen tak der Volksvertegenwoordiging aangenomen motie naar aanleiding van de door den heer Marchant in de vergadering der Tweede Kamer gehouden interpellatie betreffende het onder de wapenen houden van het blijvend gedeelte der lichter 1907 in zijn geheel, uitgezonderd natuurlijk de 4-maandagers, die reeds met verlof zijn; na 1 December e.k. van die onder de bij die interpellatie gehouden discussie, door den heer Tydeman ingediende motie is thans een afdruk in het bezit van ieder onzer, zoodat ik haren inhoud bekend mag onderstellen. Diensangaande releveer ik, dat die motie uit een viertal moties is aangenomen, nadat de Minister van Oorlog had verklaard zich daarmee het liefst te kunnen vereenigen. Het wil mij in den stand waarin deze zaak thans verkeert, onnoodig voorkomen om bij haar inleiding in deze vergadering daarover uitvoerig te zijn.

In het algemeen toch acht ik de zaak bekend en ik men daarom voorloopig te kunnen volstaan met uit de debatten die in de vorige week daarover aan de overzijde zijn gehouden, te releveeren, dat de Minister van Oorlog, nadat Zijn Excellentie het wetsontwerp n.º 59 der Zitting 1907/8, houdende een definitief voorstel betreffende het blijvend gedeelte, heeft ingetrokken, tevens een aanschrijving, die de Minister met het oog op het tot wet worden van dit wetsvoorstel vóór 1 December a.s. ten aanzien van dat blijvend gedeelte bij de onbereden wapenen, op 12 Juli ll. had doen afgaan, op 31 October d. a. v. door een andere aanschrijving heeft vervangen, waarvan het gevolg is dat het blijvend gedeelte der lichter 1907 op een veel hoogere sterkte onder de wapenen moest worden gehouden dan aanvankelijk bepaald was. Hierdoor is een toestand van verwarring en onzekerheid ontstaan, waaruit voor vele miliciens groote moeilijkheden dreigen voort te komen. Ten einde die moeilijkheden alsnog te voorkomen, heeft de Tweede Kamer naar een uitspraak gezocht, waardoor den Minister de gelegenheid werd geopend om deze te ondervangen. Zij heeft door haar motie den Minister dispensatie gegeven van de door de Regeering gedane belofte om, zonder daarvoor vooraf een beslissing der Kamers te hebben uitgelokt, niet aan het blijvend gedeelte te raken, wat feitelijk zou geschieden, wanneer aan de eerste aanschrijving van 12 Juli uitvoering wordt gegeven.

Dat dit de bedoeling van de motie is, blijkt duidelijk uit de toelichting die haar voorsteller daarvan heeft gegeven.

Volgens zijn op bladz. 541 der *Handelingen* voorkomende rede toch heeft hij zich o. m. aldus uitgelaten:

„Die oplossing zou zeer eenvoudig zijn, indien de Minister niet door een zekere belofte gebonden was, om niet aan het

Interpellatie van der Feltz betrekkelijk het onder de wapenen houden van het blijvend gedeelte der lichte 1907.

blijvend gedeelte te raken, zonder daarover vooraf een beslissing van de Kamer te hebben uitgelokt.

„Dan zou de Minister — hij was wettelijk volkomen bevoegd, die aanschrijving te doen — eenvoudig zeggen: ik handhaaf de aanschrijving van 12 Juli.

„Die belofte is daarom zoo lastig, omdat zij in de politiek van het afgelopen jaar een voorname plaats inneemt. Zij heeft een rol gespeeld bij de reconstructie van het Ministerie, bij de oplossing der crisis, in de Eerste Kamer der Staten-Generaal, en ongetwijfeld ook in deze Kamer.

„Wanneer ik nu een remedie in deze zou willen aan de hand doen — het komt overeen met de denkbeelden van andere sprekers —, dan zou daaraan ten grondslag moeten liggen zekere dispensatie, welke men aan den Minister geeft voor de gedane belofte, dispensatie met het oog op deze moeilijke omstandigheden. Maar dan gebeurt dit alleen en kan het alleen gebeuren voor deze Kamer op zich zelf. Deze Kamer kan alleen dispensatie geven voor zoover haar betreft; of dan de Regeering, indien in die richting een uitspraak der Kamer wordt verkregen, ook van den anderen tak der Volksvertegenwoordiging dergelijke dispensatie zal trachten te verkrijgen, of zij ook haar verhouding tot de Kroon hiermede in overeenstemming brengen wil, dat moet zij zelf weten.

„Wanneer wij bij motie een wensch uitspreken, dan kan ook de Regeering zeggen: ik ben daarmede niet verder; ik kan er niets mede doen, ik kan er toch niet mede bij de andere Kamer terecht komen. Dit is de zaak der Regeering. Wij hebben op het oogenblik alleen voor ons zelf te spreken.

„Ik zou er dus toe neigen de Regeering dispensatie te verleenen, gezien, gehoord den Minister van Oorlog, maar dan zou ik dat doen zonder enig praedictum voor het vervolg.

„Dan heeft dit voor mij deze beteekenis, dat de geheele behandeling van zaken wat het blijvend gedeelte betreft, een jaar wordt uitgesteld. En dat geschiedt eigenlijk toch reeds nu het wetsontwerp n°. 59 is ingetrokken en op de begroeting voor 1908 met de inkrimping van het blijvend gedeelte geen rekening zou zijn gehouden.

„De Kamer kan bovendien uitdrukkelijk den wensch handhaven om een voorstel te zien van den Minister, ten einde in de gelegenheid te zijn de geheele quaestie van het blijvend gedeelte af ovo te behandelen.”

Met deze van de Tweede Kamer verkregen dispensatie is de Minister evenwel niet voldoende geholpen. Dit blijkt duidelijk uit een paar perioden van de rede die Zijn Excellentie op 20 November ll. in de Tweede Kamer heeft gehouden, en die voorkomen op bladz. 530 der *Handelingen*, kolom 2.

Blijkens die plaatsen heeft de Minister gezegd:

„Meer uitgebreide hulp kan ik slechts verleenen met vergunning van alle takken der Wetgevende Macht. Dat ik tot medewerking volkomen bereid ben, verzeker ik gaarne”, en een oogenblik later:

„Ten slotte een woord over hetgeen mij ter wille van de teleurgestelden aanbeveling schijnt te verdienen, indien de geheele Wetgevende Macht mij hiertoe, in afwijking dus van de bestaande Regeeringsbelofte, toestemming wil verleenen.”

Welnu, Mijnheer de Voorzitter, om de mogelijkheid daartoe te openen en zoodoende deze Vergadering in de gelegenheid te stellen, om, wanneer zij dit wenscht, den Minister ten aanzien van het blijvend gedeelte ook zoodanige dispensatie te geven, zoodat Zijn Excellentie zich voor dit jaar niet gebonden aan de Regeeringsbelofte zal behoeven te gevoelen en mitsdien in zijn handelingen betrekkelijk het blijvend gedeelte vrij zal zijn, heb ik gemeend door het stellen van een vraag om inlichtingen deze aangelegenheid hier ter sprake te moeten brengen. Voor ik evenwel die vraag stel, wensch ik het openlijk uit te spreken, dat ik den loop van zaken ten zeerste betreure en dat het mij leed doet, dat de zaak van het blijvend gedeelte hier op deze wijze weer ter sprake komt.

De inlichtingen die ik nu gaarne zou ontvangen, zullen mitsdien moeten strekken om een breedere toelichting te ontvangen: 1°. omtrent de op 12 Juli ll. door den Minister uitgevaardigde aanschrijving nopens het blijvend gedeelte; 2°. omtrent de nadere aanschrijving van Zijn Excellentie, 31 October ll., waarbij de eerste van 12 Juli is ingetrokken en voorts nadere orders omtrent

dat blijvend gedeelte werden gegeven, en 3°. nopens den daaruit ontstane toestand van verwarring en onzekerheid, waaruit voor de miliciens vele moeilijkheden kunnen voortvloeien.

De Voorzitter: Is de Minister van Oorlog bereid onmiddellijk op de gestelde vragen te antwoorden?

De heer van Rappard, Minister van Oorlog: Ja, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: dan is het woord aan den heer Minister van Oorlog.

De heer van Rappard, Minister van Oorlog: Mijnheer de Voorzitter! In de eerste plaats dank ik den interpellant zeer voor de welwillendheid, die hij heeft gehad, om de punten, waarop hij inlichtingen wenscht te ontvangen, vooraf aan mij te doen kennen. In de tweede plaats dank ik hem niet minder voor de gelegenheid, welke hij mij aldus opent om de verlangde inlichtingen aan deze Kamer te geven.

Alvorens de gevraagde breedere toelichting te geven, zij voor deze Kamer, gelijk voor de Tweede Kamer, volmondig verklaard, dat ik de aanschrijving van 12 Juli niet geheel wensch te verdedigen.

Ik betreure het, dat ik te veel gerekend heb op het tot wet verheffen van het ingediende wetsontwerp omtrent het blijvend gedeelte vóór 1 December 1907, dat ik bij den Voorzitter der Tweede Kamer niet heb aangedrongen op spoedige behandeling van het ontwerp en dat ik in de aanschrijving van 12 Juli niet gewezen heb op mogelijke wijziging van het daar bevolene.

Thans overgaande tot de gevraagde toelichting, mogen een paar korte opmerkingen voorafgaan die, hoezeer bekend, toch wellicht den gedachtengang helpen vergemakkelijken:

1°. Bij deze geheele aangelegenheid is geen sprake van bereden wapens. Zij betreft uitsluitend de infanterie.

2°. In den winter van 1905/6 bedroeg in ronde cijfers het blijvend gedeelte bij de infanterie ongeveer 10 000 man, verdeeld in 2 ploegen elk van 5000 man.

Voor den winter van 1907/8 was bij het thans ingetrokken wetsontwerp voor elk dezer ploegen mede in rond cijfer 2000 man uitgetrokken, waarachter een reserve stond van ruim 1250 man.

3°. In het navolgende wordt meestal niet het totaal der twee ploegen (10 000 tegen 5250) en ook niet dat der zeker onder de wapenen blijvende manschappen (10 000 tegenover 4000) gesteld, maar meestal slechts de eerste ploeg beschouwd, omdat:

a. de volgende ploeg eerst 28 Maart onder de wapenen komt en voor haar dus de kans veel grooter is, dat vóór haar optreden eene beslissing omtrent het blijvende gedeelte zal zijn gevallen;

b. door het noemen van telkens verschillende getallen misverstand kan ontstaan.

Zeer enkele malen moest echter een ander cijfer dan dat der eerste ploeg (5000 tegenover 2000) vermeld worden.

De geachte interpellant wenscht inlichtingen omtrent:

1°. mijn op 12 Juli uitgevaardigde aanschrijving, welke het blijvend gedeelte regelde;

2°. mijn op 31 October uitgevaardigde aanschrijving, welke de aanschrijving van 12 Juli introk en nadere bevelen omtrent het blijvend gedeelte gaf; alsmede

3°. omtrent den ontstane toestand van verwarring en onzekerheid, waaruit voor de miliciens veel moeilijkheden kunnen voortvloeien.

Ad 1°. Mijn op 12 Juli uitgevaardigde aanschrijving.

Hieromtrent zij allereerst vermeld dat, omstreeks dien tijd, bevelen omtrent het blijvend gedeelte moesten gegeven worden. Art. 109 der Militiewet en art. 75 van het Koninklijk besluit van 2 December 1901 (*Staatsblad* n°. 230) bepalen, dat tusschen 15 en 20 Juli loting moet plaats hebben voor de voorgenomen sterkte van het blijvend gedeelte, waarna nummervisseling mag volgen.

De loting bepaalt de volgorde van de aanwijzing der manschappen voor het blijvend gedeelte. Ten einde dus de nummervisseling te kunnen doen plaats hebben, moeten ook de cijfers van het blijvend gedeelte bekend zijn.

Was dus de aanschrijving van 12 Juli een verplichte daad,

7de VERGADERING. — 28 NOVEMBER 1907.

Interpellatie van der Feltz betrekkelijk het onder de wapenen houden van het blijvend gedeelte der lichte 1907.

de bepaling van haar inhoud was in dit jaar buitengewoon moeilijk. Ten einde dit toe te lichten, zij allereerst er op gewezen, dat art. 109 *verandering van de bepaalde sterkte van het blijvend gedeelte toelaat*.

Ik zie hier niet voorbij, dat deze stelling door bekwaame rechtsgeleerden in de Tweede Kamer der Staten-Generaal is aangevallen, maar zij is ook door niet minder bekwaame juristen aldaar verdedigd. Er is dus hoogstens *thans* twijfel, maar op 12 Juli jl. bestond die twijfel niet en erkend moet dus worden dat de Minister van Oorlog op 12 Juli jl. (zelfs totdat het tegenstelde zal zijn uitgemaakt, ook later, zij het dan ook met twijfel) het recht had aan te nemen, dat verandering van de bepaalde sterkte van het blijvend gedeelte mogelijk was.

Mogelijk, maar natuurlijk niet *gewenscht*. Het was duidelijk, dat elke verandering bezwaren zou medebrengen en dat die bezwaren zouden toenemen met het aantal personen, die daardoor getroffen zouden worden.

De eerste vraag, welke zich dus voordoet bij de beoordeeling der gronden, waarop de aanschrijving van 12 Juli rust, is:

Was de toestand van 12 Juli ten opzichte van het blijvend gedeelte een zoodanige, dat verandering daarin als het ware buitengesloten mocht heeten?

Natuurlijk neen, Mijnheer de Voorzitter. Immers er was overeenkomstig de Regeeringsbelofte van 16 Maart een wetsontwerp ingediend, dat de sterkte van het blijvend gedeelte op 2000 voorstelde tegenover 5000 gedurende 1905/06. Het ontwerp gold het jaar 1907 en de miliciens, die niet dadelijk onder de wapenen bleven, zouden eind November vertrekken. Werd voor de sterkte 5000 gekozen en het ontwerp tot wet verheven, dan moest er vermindering zijn. Viel de keuze op 2000, maar werd het ontwerp niet of nog niet tot wet verheven, dan moest er vermeerdering plaats hebben. Dit geval heeft zich ongelukkigerwijze voorgedaan, maar dit ontnemt niets aan de waarde van de feiten, dat er:

1°. kans was, dat, hoe ook de sterkte op 12 Juli bepaald was, verandering zou intreden;

2°. *moest* gekozen worden, ondanks de waarschijnlijkheid van verandering

De vraag was nu maar, welk cijfer, 5000 of 2000, de meeste kans had op blijvend voortbestaan.

Voor het cijfer 5000 spraken de volgende overwegingen:

1°. de definitieve begroting van 1907 bevat het cijfer 5000 voor de maand December;

2°. het standpunt van den Minister van Oorlog is bijna onwrikbaar te noemen, als hij zich aan dit cijfer vastklampt.

Maar daartegenover stond:

1°. de begroting van 1908 was moeten opgemaakt worden voor de overige 7 maanden van het blijvend gedeelte, en daarbij was, op grond van het ingediende wetsontwerp, de sterkte 2000 aangenomen;

2°. het was van minder overwegend belang of het standpunt van den Minister van Oorlog onwrikbaar was te noemen, dan of het in *moreel opzicht* het beste mocht heeten.

En dit laatste zou het geval zijn, Mijnheer de Voorzitter, indien het cijfer werd gekozen, dat de belangen van de miliciens het meest behartigde.

De Regeeringsbelofte van 16 Maart j.l. mocht hier buiten beschouwing blijven. Zij was natuurlijk volkomen onwrikbaar, en bleef bij elke sterktebepaling ongedeerd, omdat de mogelijkheid van verandering bleef bestaan.

De vraag die, bij de waardeering der gronden voor de aanschrijving van 12 Juli, het meest beantwoording behoeft, was dus: werden de belangen der miliciens het meest gebaat door een sterkte van 5000 of door een van 2000 man?

Ook thans zij opgemerkt, dat voor de beoordeeling der gronden van 12 Juli uitsluitend met den *toen* bestaanden toestand rekening gehouden moet worden, en dat dus al wat in de Tweede Kamer tegen de gedane keuze, in verband met de belangen der miliciens, werd aangevoerd wel — als het juist geoordeeld wordt — tegen de feitelijke waarde dier keuze mag spreken, maar niet tegen het gebruik der keuze bij de bepaling der sterkte. Voor hem die op 12 Juli kiezen *moest*, gold toch de later door sommigen afgekeurde keuze als de juiste.

Wat valt nu omtrent de belangen der miliciens bij sterkte van 5000 of 2000 op te merken?

Bij de niteenzetting hiervan moet herinnerd worden, dat het totaal aantal miliciens voor de infanterie 12 000 bedraagt en alle miliciens, welk nummer zij ook hebben, van nummer mogen verwisselen.

De gevallen zijn dus, Mijnheer de Voorzitter: 5000 miliciens kunnen ruilen met 7000. Verhoudingscijfer $\frac{7}{5} = 1\frac{2}{5}$. 2000 miliciens kunnen ruilen met 10 000. Verhoudingscijfer $\frac{10}{2} = 5$. Daar nu ongeveer $1\frac{2}{5} : 5 = 1 : 4$ en de prijs van iets sterk beheerscht wordt door vraag en aanbod, had de keuze van 2000 het belangrijke voordeel van den *lageren* ruilingsprijs. 2000 scheen dus, in dit opzicht, verreweg het beste.

Hiertegen is aangevoerd, dat men meer heeft aan iets, dat men wat duur koopt, maar dat waarde heeft, dan aan iets waarvoor men minder betaalt, maar dat onbruikbaar is. Dat is natuurlijk in het algemeen zeer waar, Mijnheer de Voorzitter, maar dan toch, zoolang de onbruikbaarheid niet vaststaat, alleen voor hem voor wien het geld bijzaak is.

Voor de meeste miliciens is dit echter geenszins het geval, en velen die zouden willen ruilen moeten daarvan afzien als het al te duur wordt, en dan komt de in de wet gewilde nummerverwisseling *niet* zooveel mogelijk tot haar recht.

Bovendien zijn er voorbeelden te stellen, die iemand het geld voor de duur betaalde nummerverwisseling geheel verliest. Stel bijv. dat de sterkte 5000 is en n°. 4050 (aangewezen dus voor de 1ste ploeg) ruilt met 5070 (aangewezen dus voor de 2de ploeg); n°. 4050 doet dit, omdat de 2de ploeg hem beter schikt, maar nu wordt de sterkte van 5000 op 2000 teruggebracht, n°. 4050 zou dus — niet geruild hebbende — vrij zijn geweest. Hij is nu ook wel vrij, maar is zijn viervoudig geld kwijt.

De zaak zou nog erger geweest zijn, indien hij geruild had met een stellig vrij zijnd nummer, want bij een sterkte van 5000 zijn er slechts 12 000 — $2 \times 5000 = 2000$ vrij, verhoudingscijfer $\frac{2}{10} = \frac{1}{5}$, terwijl dit aantal bij een sterkte van 2000 bedraagt 12 000 — $2 \times 2000 = 8000$, verhoudingscijfer $\frac{8}{4} = 2$. De prijs was dus hier te oordeelen naar het verhoudingscijfer tot het 10-voud gestegen; het verloren geld evenzeer.

Een tweede grond voor de keuze van 2000 is de volgende: Bij het cijfer 5000 ontstaat voor 5000 man de vraag of zij ruilen zullen, bij een cijfer van 2000 slechts voor 2000. Hier vooral moet men beide ploegen in het oog houden, dus 10 000 voor 4000 stellen.

In het eerste geval zijn dus 10 000 man bij ruilingen op het zoeken van betrekkingen gehinderd, vooral de 5000 der eerste ploeg. Bij een ploegsterkte van 2000, bedragen die cijfers slechts respectievelijk 4000 en 2000, in het eerste geval dus het $2\frac{1}{2}$ vond van het tweede. Hiertegen is aangevoerd, dat miliciens, die bij sterktevermindering een hoog ruilingsgeld verliezen en in den winter op straat gejaagd worden, (tenzij ze een toevlucht zoeken in de kazerne) hierover veel minder zouden klagen, dan als ze hun laag ruilingsgeld verloren en een aangenomen dienst of betrekking tijdelijk moesten prijsgeven. Als regel moest gelden, dat de kans op werkloosheid toeneemt, naarmate de diensttijd langer duurt.

Mijnheer de Voorzitter! De personen, die zich aldus uitlieten, zijn veel nader dan ik bekend met de belangen der miliciens. Ik moet dus wel aannemen, dat zij gelijk hebben en ik ongelijk heb in deze. Maar moeite kost mij deze erkenning wel, want waar ik steeds hoor van groote werkloosheid, bezwaren in de industrie, geldschaarschte enz. en allerlei aanvragen om steun bemerk en ontvang om daaraan te gemoet te komen, is het voor mij, althans indien ik roekeloosheid bij de miliciens wil buitensluiten, moeilijk verklaarbaar, dat kans op hooger geldverlies, en 's winters op straat, de voorkeur verdient boven kans op kleiner geldverlies en tijdelijk verlies van een dienst of betrekking.

Maar waar ik moet aannemen, dat ik in deze mis zag, blijft het toch zeker, dat dit op 12 Juli niet bekend was, en dus toen de nu aangevochten grond voor de keuze van 2000 getuigde.

Toen spraken dus de belangen der miliciens voor de sterkte van 2000, Mijnheer de Voorzitter.

Wenschelijk ware het echter geweest bij die sterktebepaling er aan te herinneren, dat wijziging dier sterkte, voor dit jaar

Interpellatie van der Feltz betrekkelijk het onder de wapenen houden van het blijvend gedeelte der lichte 1907.

vooral, mogelijk was. Wel zou dit alle miliciens in nog grootere onzekerheid brengen, maar het stelde den toestand zuiverder, bleef dus aan te bevelen en ik zeide dan ook reeds te betreuren, dat ik daaraan op 12 Juli niet heb gedacht.

De voorgaande beschouwingen omtrent de belangen der miliciens werden gesteund door mijn verwachting, dat vóór 1 December 1907 omtrent het ingediende wetsontwerp zou zijn beslist, en die beslissing een gunstige zou wezen.

Hier, Mijnheer de Voorzitter, ik erkende het reeds, heb ik te veel verwacht, wat ik hoopte.

Maar bestond er voor die hoop niet eenige aanwijzing? Voor deze Kamer heeft het minder waarde, of ik al of niet bij den Voorzitter der Tweede Kamer op spoedige behandeling heb aangedrongen. Het is bereids bekend, dat ik geen aandrang uitoefende, maar wel meermalen informeerde, en op 27 Juni den wensch uitsprak, tijdens het zomerreces, de Memorie van Antwoord te kunnen maken. Ik hoopte later dat, althans niet te laat in November, het wetsontwerp in deze Kamer zijn intrede zou hebben kunnen doen, en dan de beslissing ook hier nog tijdig zou kunnen vallen.

Meer waarde heeft hier de vraag, hoe het mijns inziens met de kansen van het ingediende wetsontwerp stond? Ik achtte ze ver van ongunstig. Waarom? Bij de crisisdebatten was mij overtuigend gebleken, dat de groote meerderheid der leden der Staten-Generaal die bezwaar hadden tegen de beperking van het blijvend gedeelte, zich niet richtte tegen het *beginsel* daarvan, maar tegen de *technische uitvoering*.

De bezwaren tegen dit laatste waren hoofdzakelijk gegrond op de eischen van den inwendigen dienst bij de korpsen, de kaderoefening, het optreden tegen rustverstoring, de dekking der mobilisatie.

Deze bezwaren gelden met name de bereden korpsen, die bij de aanschrijving van 12 Juli echter geenszins betrokken waren.

Het wetsontwerp had, voor de infanterie, bovendien geheel overgenomen wat door den inspecteur van dit wapen verlangd werd voor den inwendigen dienst bij de korpsen en de kaderoefening.

Het ontwerp voorzag geheel in de diensten, die van dit wapen bij de mobilisatie vereischt worden.

Alzoo bleef de rustverstoring.

Maar ook hier was groote vooruitgang. Immers hield het ontwerp alleen bij de infanterie bijna 750 man en in het geheel even 900 man meer onder de wapenen dan in 1906/07 het geval was geweest. En bovendien is hier het beschikbare kader van overwegend belang en dit is niet alleen niet verminderd, maar door de geconcentreerde kaderopleiding, vooral in de nabijheid van Amsterdam, vermeerderd.

Er was nog iets, Mijnheer de Voorzitter! Ik kan dit echter niet vermelden zonder vooropgesteld te hebben, dat ik geenszins wil beweren, dat alle leden der Eerste Kamer zich zouden vereenigd hebben met een onderdeel van het Voorloopig Verslag der Kamer of redevoeringen van enkele leden. Maar dit neemt toch niet weg, Mijnheer de Voorzitter, dat, toen de Minister van Oorlog op 12 Juli jl. zijn keuze moest bepalen, redenen aanwezig waren, die hem mochten doen hopen dat de Eerste Kamer haar sanctie zou schenken aan het ingediende wetsontwerp, indien dit door de Tweede Kamer zou zijn aangenomen.

Welke waren die redenen? Ik herinner dan allereerst aan het Voorloopig Verslag der Kamer op het wetsontwerp betreffende het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor 1907. Daar leest men onder *infanterie, vestingartillerie en genietroepen*: „Over het algemeen werden voor deze wapensoorten de technische bezwaren van dezen maatregel veel minder sterk geacht dan voor de bovenbesproken korpsen.” Deze waren de bereden korpsen.

In de conclusie wordt gezegd, dat verscheidene leden een afwachtende houding wilden aannemen, indien de toenmalige Minister zich bereid verklaarde een suppletore kredietsaanvraag in te dienen en inmiddels iedere verdere uitvoering zijner plannen met het blijvend gedeelte wilde opschorten.

Iedere „verdere” uitvoering, Mijnheer de Voorzitter. Dat gold dus niet de onbereden korpsen, want deze waren reeds 30 November te voren vertrokken, en dit deel der conclusie gaf althans omtrent „verscheidene” leden der toenmalige oppositie de groote waar-

schijnlijkheid, zoo niet de zekerheid, dat zij de bezwaren voor het gemis van een sterk blijvend gedeelte der infanterie gedurende één winter, niet van overweegenden aard achtten, mits nader omtrent het al of niet doorgaan van een beperking van het blijvend gedeelte zou beslist worden.

Mijnheer de Voorzitter! Mocht de Minister van Oorlog, die op 12 Juli beslissen moest, die bij de beweiaking van het evenbedoelde wetsontwerp als leidende gedachte had aangenomen, dat hij moest zoeken naar vereeniging van voor- en tegenstander, en concessiën moest doen, waar dit maar kon, die de bezwaren tegen inwendigen dienst en kaderopleiding door sterktevermeerdering had weggenomen en tevens daarmee het spoedig herstel der orde bij rustverstoring beter had verzekerd, die, omtrent de bereden korpsen slechts de, ook in deze Kamer, voorgestane proeven voorstelde, behoudens een kleine, met instemming van den commandant der artillerie, ontworpen vermindering bij de bereden artillerie; mocht, Mijnheer de Voorzitter, die Minister van Oorlog niet eenigermate hopen, dat ook deze Kamer, als zij het ingediende wetsontwerp behandelde, dit niet ongunstig zou beoordeelen?

Zeker, de voorloopige uitkomst heeft mij teleurgesteld, maar niet omtrent de hoop op slagen van het ingediende wetsontwerp. Het moest worden ingetrokken, omdat het niet meer tijdig wet kon worden, maar het komt zoodra mogelijk terug, en blijft dus in betrekkelijken zin voortleven.

Hier, waar het slechts de vraag geldt, of de gronden, waarop de aanschrijving van 12 Juli rustte, voor den Minister van Oorlog tot de keus van 2000 man leiden mochten, kan slechts de hoop, die op het ingediende wetsontwerp gegrond mocht zijn, in aanmerking komen.

En nu de *Aanschrijving van 31 October*.

Hieromtrent kan ik veel korter zijn, Mijnheer de Voorzitter. Op den genoemden datum was het pleit beslecht. De hoop, die de Minister van Oorlog omtrent de behandeling van het ingediende wetsontwerp had gekoesterd, was niet verzevenlijkt. Nu deed dus de omstandigheid zich voor, dat de sterkte van het blijvend gedeelte, in verband met de Regeeringsbelofte van 16 Maart, welke ook den Minister van Oorlog bond, moest gewijzigd worden. Behoef ik u te zeggen, Mijnheer de Voorzitter, dat ik toen vooral den loop van zaken betreurde? Wat op 12 Juli op goede gronden waarschijnlijk voorkwam, was niet verzevenlijkt; het tegendeel had plaats gehad.

Voor zich zelf kan de Minister van Oorlog niet uit het oog verliezen, dat hij, *moetende* kiezen, gekozen had, wat het meest waarschijnlijk was, en bij mislukking, de minste nadeelen scheen mede te brengen, alsmede dat bij keuze van 5000 man de mislukking dier keuze waarschijnlijker en de nadeelen z. i. dan erger waren geweest, maar dit alles nam het feit niet weg, dat er nu 5000 — 2000 = 3000 teleurgestelden waren. Dit deed natuurlijk den Minister van Oorlog, in de eerste plaats, naar middelen omzien om die teleurgestelden naar vermogen te helpen. Doch die middelen waren zeer beperkt. Men kan pogen om miliciens vrijwillig te doen blijven, maar daarvan werd weinig verwacht en dan bleef als voornaamste hulp slechts de heropening van de nummervisseling, welk middel velen nog kon helpen en dat mede toegepast werd.

Voor die nummervisseling waren nog 12 000 — 5000 = 7000 man beschikbaar. Door haar spoedig mogelijk te maken en zoo lang als het kon open te stellen, werd zooveel mogelijk de teleurstelling verzacht. Meer te doen lag slechts in de macht der Wetgevende Macht.

In de 3de plaats vraagt de geachte interpellant toelichting omtrent den ontstane toestand van verwarring en onzekerheid.

Ik meen hierop te mogen antwoorden. Er is thans zekerheid — zij het ook niet de begeerde — voor alle miliciens, die bij de 1ste ploeg van het blijvend gedeelte betrokken zijn. Voor alle overige, bij deze zaak betrokken miliciens blijft de onzekerheid, die reeds bij hun opkomst voor 1ste oefening bestond, voortbestaan, totdat omtrent het nieuw in te dienen wetsontwerp zal zijn beslist. Want, dat de Minister van Oorlog zich opnieuw aan voorloopige maatregelen zou wagen, op hoe deugdelijke gronden die, voor hem, dan ook rusten mochten, is volkomen buiten gesloten.

Interpellatie van der Feltz betrekkelijk het onder de wapenen houden van het blijvend gedeelte der lichting 1907.

Maar naast die zekerheid, welke teleurstelde en naast die onzekerheid, welke schade brengt, is er nog iets anders, namelijk hoop.

Hoop, dat de aanvankelijke beslissing op 20 November door de Tweede Kamer genomen een blijvende zal mogen worden; hoop dat de belofte op 16 Maart door de Regeering gegeven, en ook door den tegenwoordigen Minister van Oorlog aanvaard in zooverre zal kunnen vervallen, dat voor één jaar genoegen worde genomen met een toestand, die de bereden korpsen in geen enkel opzicht aantast en voor de minder bij het blijvend gedeelte betrokken korpsen de bezwaren voor 1906/07 ontwikkeld, zeer verminderd heeft.

Kan die hoop verwezenlijkt worden, dan is de eindregeling dezer aangelegenheid die, gelijk algemeen erkend wordt, zoo weinig beheerschend van natuur is, en toch feitelijk zooveel beheerscht, nabij te achten, want naast het toegezegde wetsontwerp zijn regelingen denkbaar, die beter nog dan dit ontwerp alle bezwaren van het blijvend gedeelte der onbereden wapens ondervangen, al zijn ook aan die regelingen — evenals aan alle zaken — niet enkel voordeelen, maar ook nadeelen verbonden.

De heer van der Feltz: Mijnheer de Voorzitter! De bredere toelichtingen die door den Minister van Oorlog ten aanzien van de drie door mij gestelde vragen zijn gegeven, hebben ons, mij althans, een vrij duidelijk beeld gegeven van het verloop dezer aangelegenheid en van de beweegredenen, waardoor Zijn Excellentie zich daarbij heeft laten leiden.

Ik wensch den Minister thans in de eerste plaats dank te zeggen voor die verstrekte toelichtingen. Voorts meen ik te mogen constateeren, dat de Minister den loop van zaken betreurt en toegeeft, dat het voorzichtiger ware geweest, indien bij het uitvaardigen van de circulaire van 12 Juli uitgegaan was van de grootere sterkte van het blijvend gedeelte, maar tevens, dat de Minister volkomen te goeder trouw heeft gehandeld en daarbij aan de voorschriften van art. 109 der Militiewet en van de betrokken artikelen van het tot uitvoering van de Militiewet uitgevaardigd Koninklijk besluit van 2 December 1901 (*Staatsblad* n°. 230) een uitvoering heeft gegeven zooals Zijn Excellentie meent, dat daarin is voorgeschreven.

Omtrent de juiste bedoeling van art. 109 der Militiewet en de daarmede verband houdende artikelen van het Koninklijk besluit van 1901 wensch ik op dit oogenblik geen uitspraak te doen. Ik zal straks zeggen waarom niet.

Eerst wil ik in het kort de motiveeringen aangeven, waarop de tweeërlei uitleggingen, die aan art. 109 der Militiewet gegeven worden, rusten. Eenerzijds, en zoo doet ook de Minister, als ik hem goed begrepen heb, redeneert men aldus. De in art. 109 der Militiewet voorgeschreven loting heeft niet enkel plaats over het getal van miliciens dat bestemd is om onder de wapenen te worden gehouden of geroepen tot vorming van het blijvend gedeelte, maar de loting geschiedt over het geheele militie-contingent. De wet zegt toch niet alleen, dat zij onder de wapens kunnen worden gehouden, maar onderstelt ook tevens dat zij onder de wapenen kunnen worden geroepen. Die loting wijst voorts aan ten opzichte van iederen milicien van de geheele lichting naar welke volgorde hij bestemd is eventueel voor het blijvend gedeelte te dienen, m. a. w. welke zijn plaats in de reeks zal zijn ten aanzien van een eventuele opkomst voor het blijvend gedeelte.

Voorts bepaalt art. 109, dat binnen 30 dagen na de loting de manschappen onderling van nummers mogen verwisselen. Wanneer nu die nummervwisseling heeft plaats gehad, dan ontstaat daardoor voor de geheele lichting een nieuwe rangschikking. Die rangschikking geschiedt dan volgens het reeds meer genoemd Koninklijk besluit, dat voorschrijft, dat de verwisseling achter de betrokken nummers aangeteekend moet worden. Dit nu gebeurt in de maand Juli. Het ligt voor de hand, dat tusschen deze maand en December sommige van die miliciens ziek kunnen worden, kunnen sterven of om andere redenen kunnen uitvallen. Een gevolg daarvan zou zijn, dat, vermits men toch het benodigde getal voor het blijvend gedeelte hebben moet, dan opschuiving plaats heeft der nummers, die aanvankelijk niet voor het blijvend gedeelte waren aangevozen. Hieruit zou dan moeten blijken, dat de juistheid der

meening, dat in de maand Juli onherroepelijk wordt vastgesteld wie tot het blijvend gedeelte behooren, aan gegronde twijfel onderhevig is.

Hiertegenover staat de bewering van anderen, die van oordeel zijn, dat, wanneer de in art. 109 der Militiewet voorgeschreven loting is geschied, de zaak uit is en de uitslag der loting, behoudens de toegelaten nummervwisseling onderling, voor de betrokken miliciens rechtskracht heeft gekregen.

Volledigheidshalve voeg ik hier thans aan toe, dat mij bij onderzoek in de plaats mijner woning gebleken is, dat de zaak aldaar bij de militaire autoriteiten overeenkomstig de laatst bedoelde zienswijze wordt opgevat. Daardoor wordt m. i. evenwel de zaak niet beslist, omdat de practijk de wet en een daaruit voortgevloeid Koninklijk besluit niet kan uitleggen. En nu kom ik terug op hetgeen ik zoo straks zeide, dat ik omtrent de juiste bedoeling van art. 109 der Militiewet en de daarmede verband houdende artikelen van het Koninklijk besluit van 1901 thans geen gedecideerde uitspraak wensch te doen. En waarom niet? Om deze reden, Mijnheer de Voorzitter, omdat, om tusschen de twee zooveen aangegeven tegenover elkaar staande opvattingen te kunnen kiezen, wij niet alleen de Militiewet aan haar geschiedenis moeten kunnen toetsen, maar ook, waar het in deze hoofdzakelijk de uitlegging betreft van dat Koninklijk, dit aan de stukken, die aan zijn vaststelling zijn voorafgegaan. Dit laatste nu ligt niet in onze macht, omdat die stukken berusten in het archief van het Departement van Oorlog en dus alleen ter beschikking staan van den Minister en zijn ambtenaren en niet van derden, die buiten het Departement staan. In mijn vorige betrekking van griffier der Staten, is het mij menigmaal gebleken, hoe bij de buitenwereld ten aanzien van stukken, die, zooals men dat noemt, binnenkamers worden opgemaakt, dikwerf een geheel andere opvatting bestaat, dan voorzat bij hem die die stukken vervaardigd had. Om het betrokken Koninklijk besluit dus goed te kunnen interpreteren zouden wij de geschiedenis van dat besluit moeten kennen. En vermits dit niet het geval is, aarzel ik voor mij om in deze een beslissende uitspraak te doen, en sluit ik mij het liefst aan bij de voorstelling, die de Minister van de zaak gegeven heeft, als zijnde m. i. daarbij de kans het grootst, dat zijn uitlegging van meerbedoeld Koninklijk besluit zich het meest aan de bedoeling daarvan aansluit.

Daarom laat ik het juridisch gedeelte der zaak dan ook verder rusten en wensch ik mij te bepalen tot den feitelijken toestand, zooals deze thans is, deze is aldus:

Op 12 Juli ll. heeft de Minister aan de korps-commandanten een aanschrijving gericht, voorgeschreven door het Koninklijk besluit van 1901, waarbij de sterkte werd bepaald van de eerste en tweede ploeg van het blijvend gedeelte en wel kleiner dan in de definitieve begroting voor 1907 werd bepaald, voornamelijk omdat door den Minister stellig gehoopt werd, dat omtrent het wetsontwerp n°. 59 vóór 1 December a. s. zou kunnen zijn beslist. Toen nu bleek, dat die hoop niet vervuld zou worden, heeft de Minister dat wetsontwerp ingetrokken met het voornemen om omtrent de definitieve regeling van het blijvend gedeelte nadere voorstellen te doen. Dientengevolge is ook op 31 October ll. door den Minister aan de korpscommandanten een nieuwe aanschrijving gericht, waarbij, met intrekking van de circulaire van 12 Juli, werd gelast, dat het blijvend gedeelte der lichting 1907 op een veel hoogere sterkte onder de wapenen moest worden gehouden dan aanvankelijk was bepaald.

Zoo is feitelijk de loop van zaken geweest, en het ligt voor de hand, dat, nu er eerst verwachtingen zijn opgewekt, die op stuk van zaken niet in vervulling zijn gegaan, dit bij de betrokken miliciens niet alleen teleurstelling heeft doen ontstaan, maar ook onzekerheid en verwarring, waaruit voor hen allerlei moeilijkheden kunnen ontstaan.

Ik acht het onnoodig die moeilijkheden hier te schetsen. Alleen wil ik opmerken, dat bij een onderzoek in de plaats mijner inwoning, het mij gebleken is, dat zeer vele der miliciens na 1 December e. k., een nieuwen werkkring in de burgermaatschappij hebben gezocht en verkregen, die zij niet zullen kunnen innemen. De daaruit voortvloeiende moeilijkheden liggen zoo voor de hand, dat ze bij eenig nadenken ieder direct voor den geest zullen staan. Ook de Minister heeft dat ingezien en

Interpellatie van der Feltz betrekkelijk het onder de wapenen houden van het blijvend gedeelte der lichte 1907.

dan ook zoowel hier als in de Tweede Kamer zich volkomen bereid verklaard tot medewerking om uitgebreider hulp te verleenen, wanneer slechts alle takken der Wetgevende Macht daarvoor vergunning willen verleenen.

Thans staat deze Kamer dus voor de vraag, of zij in gelijken zin als de Tweede Kamer den Minister zal willen helpen. Mij wil het voorkomen, dat dit wenschelijk ware, zonder dat er over de zaak een uitgebreid debat wordt gevoerd, omdat ook deze Kamer niet de oogen zal kunnen sluiten voor de moeilijkheden, die door den loop van zaken voor de miliciens zijn ontstaan. Zij zal dat ook niet willen doen, overtuigd als zij, naar ik hoop, wezen zal, dat er op de een of andere wijze een hulpmiddel moet worden gevonden om voor het oogenblik die moeilijkheden te ondervangen. Dit kan des te gemakkelijker geschieden, omdat, wanneer zich het onverhoopt geval mocht voordoen, dat de Minister over meerdere miliciens zal moeten kunnen beschikken, dan thans ten gevolge van dat hulpmiddel in dienst zullen blijven er altijd nog een reservegroep is en als ultimum remedium hun oproeping ingevolge art. 110 der Militiewet. Door het aannemen van een soortgelijke motie als in de Tweede Kamer is aangenomen, zou mijns inziens zoo'n hulpmiddel kunnen gevonden worden, en ten einde de Kamer daartoe in de gelegenheid te stellen, neem ik de vrijheid, ook namens eenige geestverwanten, de volgende motie in te dienen:

De Eerste Kamer der Staten-Generaal,
kennis genomen hebbende van het schrijven van den Minister van Oorlog van 25 November ll., Kabinet, litt. L. 88;

het niet gewenscht achtende thans haar oordeel uit te spreken over de ten aanzien van het blijvend gedeelte der onbereden wapens door den Minister van Oorlog genomen maatregelen;

zich haar oordeel voorbehoudende omtrent het toegezegde wetsvoorstel ten aanzien van het blijvend gedeelte;

besluit in de gegeven omstandigheden zich neer te leggen bij het oordeel der Tweede Kamer, uitgedrukt in de op 20 November jl. door haar aangenomen motie van orde van den heer Tydeman,

en gaat over tot de orde van den dag.

De vergadering wordt voor een half uur geschorst, daarna hervat, en de beraadslagingen voortgezet.

De heer van Rappard, Minister van Oorlog: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb straks een oogenblik gewacht om te zien, of een der leden vóór mij zou spreken over de motie. Nu dat niet geschied is, meen ik mijn standpunt omtrent de motie met een enkel woord te moeten verklaren. Ik kan daarbij zeer kort zijn, want ik kan mij met de strekking der motie zeer goed vereenigen.

De motie toch stelt vast, dat de aanneming niets beslist omtrent het opnieuw in te dienen wetsontwerp. Dat is geheel mijn gevoelen en geheel mijn standpunt. Zij komt ook te gemoet aan de verlangens van hen, die door de niet-ervulling van hetgeen aan mijn aanschrijving van 12 Juli ten grondslag lag, teleurgesteld geworden zijn, en dit is zeker ook mijn wensch.

Wanneer ik een enkel woord mag spreken naar aanleiding van hetgeen door den heer van der Feltz in het midden is gebracht, dan wensch ik dit te doen, vooral omdat het wellicht kan strekken tot verkorting van de beraadslagingen dezer Vergadering.

Ik ben het geheel met den geachten afgevaardigde eens, dat een nasporing in archieven en stukken zal kunnen leiden tot meer nauwkeurige vaststelling van hetgeen bedoeld is met den inhoud van wetsartikelen en besluiten, maar daarnaast meen ik toch te mogen stellen, dat naar mijn meening groote waarde is te hechten aan de jarenlange gebruiken, welke ten deze bestaan en waartegen nooit is opgekomen.

Die practijk is, dat de loting van Juli niet definitief is, in dezen zin, dat zij alleen bepaalt de volgorde. Dit is een bepaald feit. Daarin zit ook, dat de grootte van het blijvend gedeelte in Juli gesteld, niet vast is. Daaromtrent bestaan antecedenten.

In 1898 is bijv. een verandering in het blijvend gedeelte gebracht, welke niet minder dan 150 man betrof, die opgeroepen zijn moeten worden, omdat de grenzen der groepen niet juist

gekozen konden worden. Het gold toen een eerste proef. Nadat die personen reeds naar hun haardsteden vertrokken waren, zijn de grenzen veranderd, zoodat te dier zake nog 50 miliciens zijn opgeroepen, die met groot verlot waren, en ongeveer 100 miliciens, die dachten naar huis te kunnen gaan met groot verlot, op het laatste oogenblik aanzegging kregen, dat zij moesten blijven.

Dit was natuurlijk geen willekeur, maar het was de eisch van het oogenblik.

Ik herinner er aan, dat het het eerste jaar was, waarin gepoogd werd het blijvend gedeelte iets te verminderen. Men heeft toen natuurlijk niet dadelijk de grenzen juist kunnen vatten en dien-tengevolge heeft die verandering moeten plaats hebben.

Het toont alleen aan — daarom haal ik het aan — dat art. 109 niet zegt, dat het blijvend gedeelte niet kan gewijzigd worden, zoolang men natuurlijk beneden het maximum blijft, en dat in de tweede plaats de ploegen, zooals zij gescheiden werden, niet vaststaan, hetzij door loting, hetzij door bepalingen volgens art. 80 van het Koninklijk besluit.

Een enkel woord wil ik hier nog bijvoegen, naar aanleiding van hetgeen de heer van der Feltz zeide omtrent de opvatting, die in zijn woonplaats bestond omtrent die lotingsquaestie. Heb ik hem wel begrepen, dan geldt daar de opvatting, dat die loting wel beslissend is, zoodat, wanneer eenmaal een man geloot heeft, hij ook per se weet, of hij voor het blijvend gedeelte is aangewezen of niet. Ik zou haast moeten zeggen: heerscht hier geen misverstand, want indien dat juist is en men den geachten afgevaardigde dus goed heeft ingelicht, is daar absoluut gehandeld tegen de voorschriften. Wat vermeldt n.l. die aanschrijving van 12 Juli bovendien? Zij zegt: er kan geruild worden — dat is trouwens volgens de wet — en wanneer er geruild is, kunt gij van nummer verwisselen een tijd lang en dan kunnen wij in de ploegen nog verandering brengen; dat zal zijn tot 20 September, daarna nemen wij aan dat de ploegen zijn vastgesteld en dan komt daarin geen wijziging meer.

De geschiedenis van het opnemen van een zekeren datum kan ik hier wel mededeelen, maar ik zal die niet in den breede ontwikkelen, voordat daaromtrent een vraag mocht worden gesteld, aangezien ik geloof, dat dit op dit oogenblik voor het debat niet noodig is.

De heer Havelaar: Mede namens mijn vrienden aan deze zijde der Kamer gezeten wensch ik met een kort woord ons standpunt tegenover de in behandeling zijnde motie toe te lichten. Wij zullen thans niet treden in een bespreking over het zoogenaamde blijvend gedeelte en evenmin in een beoordeeling der handelingen van den Minister van Oorlog te dezen aanzien. Daartoe zal later de gelegenheid zijn.

Op dit oogenblik bepalen wij ons tot een kort woord over de motie zelf en verklaren wij deze niet te kunnen of mogen steunen, omdat naar onze overtuiging de Eerste Kamer thans noch ge- roepen, noch bevoegd of in staat is te beoordeelen welke maatregelen kunnen en behooren te worden genomen tot het uit den weg ruimen van de bestaande moeilijkheden of het afwenden van nog grootere. Voor dit alles laten wij en moeten wij wel laten de beslissing, de volle verantwoordelijkheid, aan de Regeering.

De heer van der Feltz: Na de verklaring gehoord te hebben van den heer Havelaar, geloof ik te mogen zeggen, dat er een misverstand schijnt te bestaan, want het gaat er niet om om een oordeel uit te spreken over de maatregelen die de Minister te nemen heeft om de moeilijkheden op te heffen. Het spreekt vanzelf, dat daaromtrent de geheele verantwoordelijkheid op den Minister moet blijven rusten, zoodat de Kamer zich daarover niet behoeft uit te spreken. Dit staat ook uitdrukkelijk in mijn motie. Het is er alleen om te doen om den Minister vrijheid van handelen te geven, om hem voor dit jaar van de in de maand April meen ik gegeven Regeeringsbelofte te ontslaan. Wat in de verklaring van den heer Havelaar omtrent die maatregelen gezegd wordt, staat ook in mijn motie.

De heer 't Hooft spreekt dat tegen, maar dan zal ik mijn motie nogmaals voorlezen. Zij luidt:

„De Eerste Kamer der Staten-Generaal,

7de VERGADERING. — 28 NOVEMBER 1907.

Interpellatie van der Feltz betrekkelijk het onder de wapenen houden van het blijvend gedeelte der lichte 1907.

kennis genomen hebbende van het schrijven van den Minister van Oorlog van 25 November l.l., Kabinet lit. L n°. 88;

het niet gewenscht achtende thans haar oordeel uit te spreken over de ten aanzien van het blijvend gedeelte der onbereden wapens door den Minister van Oorlog genomen maatregelen" — dat is juist wat ook de heer Havelaar verklaart —

„zich haar oordeel voorbehoudende op het toegezegde wetsvoorstel ten aanzien van het blijvend gedeelte,

besluit in de gegeven omstandigheden zich neer te leggen bij het oordeel der Tweede Kamer", enz.

De heer 't Hooft: U neemt de motie-Tydeman in uw motie op.

De heer van der Feltz: Ik geloof, dat de heeren zich vergissen; de overwegingen van de motie-Tydeman blijven geheel buiten mijn motie, alleen stel ik voor ons neer te leggen bij het oordeel der Tweede Kamer, zooals dit in het slot van de motie-Tydeman is geformuleerd. Van opname dier motie in de mijne is geen sprake.

Ik heb de motie opgesteld en toegelicht in den gedachtengang dien ik over de zaak heb; als de heeren het anders opvatten is dat niet mijn schuld. Ik wensch echter uitdrukkelijk te constateeren, dat ik bedoel de verantwoordelijkheid voor de maatregelen geheel op den Minister te laten rusten en ik begrijp niet hoe iemand iets anders in mijn motie lezen kan.

Mijn bedoeling is, zooals ik reeds gezegd heb, geen andere dan om de Regeering vrij te maken van haar aan deze Kamer gegeven belofte, en niets anders.

De heer van Rappard, Minister van Oorlog: Mijnheer de Voorzitter! Het wil mij voorkomen, dat er op het oogenblik inderdaad misverstand bestaat omtrent de bedoeling van den interpellant en hetgeen door den heer Havelaar in het midden is gebracht. Het is natuurlijk niet aan mij, het is zelfs voor mij onmogelijk, om hierin eenige klaarheid te brengen, maar dit meen ik wel te mogen zeggen, dat ik volstrekt niet opzie tegen het leggen van de verantwoordelijkheid voor de maatregelen, die in deze noodig zijn, op de Regeering, in het geheel niet, maar dat ik mij uitsluitend gebonden acht door de belofte die is afgelegd door de Regeering, en die ik beschouw als ook te gelden omtrent de Eerste Kamer. Vergis ik mij daarin, of mocht het blijken, dat de Eerste Kamer geneigd is mij van die belofte te ontslaan, welnu, dan behoeft ik voor mijn verdere handelingen absoluut geen motie. Maar ik meen als eerlijk man verplicht te zijn mij aan een belofte, die ik beschouw als te zijn afgelegd aan, en aanvaard door de Eerste Kamer, te moeten houden, totdat mij blijkt, dat of die belofte mij tijdelijk geschonken wordt, of dat ik mij vergis hierin, dat de Eerste Kamer die belofte zou hebben aanvaard. Ook in dat geval sta ik, naar mijn gevoel, volkomen vrij en kan ik handelen.

De heer Havelaar: Mijnheer de Voorzitter! In de eerste plaats een enkel woord tot antwoord aan den heer van der Feltz. De heer van der Feltz heeft, geloof ik, eenigszins uit het oog verloren het slot van de motie, zooals die door de Tweede Kamer is aangenomen, waarin tot de Regeering een dringend verzoek werd gericht om in een bepaalde richting te handelen. Dat willen wij niet, omdat wij ons buiten staat verklaren om in deze op dit oogenblik een oordeel uit te spreken. Wij hebben daarom — ik geloof, dat onze verklaring in dat opzicht volkomen duidelijk is — gezegd: wij willen op dit oogenblik volstrekt niet treden in een beoordeeling; wij laten de beslissing en de verantwoordelijkheid ten volle aan de Regeering, die op dit oogenblik alléén in staat is te beoordeelen welke maatregelen noodzakelijk zijn. Daarmede meen ik, dat ook tevens beantwoord is wat de Minister gevraagd heeft.

De heer van Rappard, Minister van Oorlog: Mijnheer de Voorzitter! Uit hetgeen thans door den heer Havelaar is in het midden gebracht, heb ik begrepen, dat ik volkomen vrij ben, en dat dus de belofte door de Regeering aan de Eerste Kamer gegeven, mij voor het oogenblik niet bindt.

De heer Havelaar: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan slechts

herhalen wat in de verklaring staat, namelijk, dat wij de beslissing en de volle verantwoordelijkheid voor de te nemen maatregelen aan de Regeering moeten overlaten. De verklaring is inderdaad zoo duidelijk mogelijk. De Regeering is verantwoordelijk voor elken door haar te nemen maatregel, dus ook voor dien ten aanzien van deze zaak. Wij hebben het echter, zij het ten overvloede, noodig geacht haar in dezen uitdrukkelijk op die verantwoordelijkheid te wijzen.

De heer van der Feltz: Mijnheer de Voorzitter! Na nogmaals de verklaring te hebben gehoord van den heer Havelaar, blijft het mij voorkomen, dat deze zich geheel aansluit bij mijn motie, en waar de meerderheid liever een verklaring wenscht, welke vorm ook bij mij geen bezwaar ontmoet, zoo heb ik geen reden mijn motie te handhaven, en trek ik haar dus in.

De Voorzitter: Aangezien de heer van der Feltz zijn motie heeft ingetrokken, maakt zij geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

De heer van Rappard, Minister van Oorlog: Mijnheer de Voorzitter! Er was voor mij onklarheid in de woorden van de verklaring van den heer Havelaar; maar ik kan niet aannemen, dat de bedoeling van den heer Havelaar en zijn geestverwanten zou zijn mij te stellen op een standpunt, dat feitelijk geen standpunt is. Ik moet vrij zijn of niet vrij zijn. Ik moet als eerlijk man gebonden zijn of niet gebonden zijn. Kan de Eerste Kamer mij niet ontslaan van de belofte, dan zou ik natuurlijk niet kunnen handelen; maar als de Eerste Kamer geen uitspraak daarin kan doen, maar de verantwoordelijkheid aan mij laat, dan kan ik niet aannemen, dat daarin de stilzwijgende bedoeling zou liggen om handelend gelijk ik doe, later te zeggen, dat ik zou gehandeld hebben tegen mijn belofte.

Dit wil ik alleen constateeren.

De heer Reekers: Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof, dat er een misverstand bestaat van den kant van de Regeering. Ik wil daarom in het kort de reden opgeven waarom ik mij geheel aansluit bij de verklaring van den heer Havelaar. Er is veel gesproken over een belofte van de Regeering en die belofte is de oorzaak, dat wij ons op het oogenblik met de zaak van het blijvend gedeelte moeten bezighouden. Het spijt mij, dat ik die belofte niet geformuleerd voor mij heb. Van een contract, een overeenkomst tusschen Kamer en Regeering weet ik in zoover niets. Het zou mij zeer welkom zijn geweest als de uitlatingen van de Regeering die men meer in het bijzonder op het oog heeft, als er van belofte wordt gesproken, uitdrukkelijk waren aangewezen. In de Tweede Kamer is de interpellatie over deze zaak 14 dagen te voren aangekondigd, waardoor men in staat was zich de noodige gegevens te verschaffen voor een behoorlijke behandeling.

Dat hebben wij hier niet kunnen doen, wij staan plotseling voor de behandeling geplaatst.

Het enige wat ik er nu van weet is, dat de Minister van Financiën op 16 April in de Tweede Kamer zijn voornemen heeft te kennen gegeven niet weer den vroegeren weg te bewandelen, maar bij een afzonderlijk wetsontwerp de Staten-Generaal in de gelegenheid te stellen over het blijvend gedeelte te oordeelen. Dit was heel wijs en verstandig van de Regeering, omdat zij had gezien dat zij door het vastknoopen van de zaak aan de geheele begroeting van Oorlog, en door haar zonder behoorlijke voorbereiding aan de orde te stellen, gevaar liep het geheel in de lucht te doen vliegen. Het stond te voorzien, dat, wanneer nogmaals op een dergelijke wijze gehandeld werd, allicht dezelfde gevolgen daaruit konden voortspruiten. Daarom heeft de Minister die verklaring afgelegd.

Maar nu is de Regeering afgeweken van haar vroeger aangekondigd voornemen. Zeer zeker, wanneer een Regeering haar plannen mededeelt aan de Kamer, met de bedoeling over een of ander onderwerp een gunstige beslissing uit te lokken en zij zou, nadat die beslissing verkregen was, opzettelijk anders handelen, dan zou die Regeering een daad verrichten die stellig niet tot goede verstandhouding en aangename samenwerking met de Staten-Generaal zou kunnen leiden. Indien ik hier aan

Interpellatie van der Feltz betrekkelijk het onder de wapenen houden van het blijvend gedeelte der lichter 1907.

iets dergelijks dacht, dan zou ik mij zeker niet er toe bepalen om mij aan te sluiten bij de verklaring die de heer Havelaar heeft voorgelezen, maar zou ik het noodig vinden de geheele Regeering op te roepen en een motie van wantrouwen tegen de Regeering voor te stellen.

Maar, Mijnheer de Voorzitter, aan iets dergelijks denken wij op het oogenblik niet. Die aanschrijving van 12 Juli is geweest — ik zoek de qualificatie die aan den Minister het minst onaangenaam kan wezen — een misgreep, een onvoorzichtigheid, zoo zacht als de Minister maar wil, maar ik begrijp er niets van. Op 11 Juli is hier de begroting van Oorlog behandeld. De Minister wist als hoofdpersoon, welke gedragslijn de Regeering in deze had gezegd te zullen volgen en op 12 Juli gaat de aanschrijving in zee. Op 11 Juli was zij misschien al verzonden, was zij althans al klaar.

Begrijpen doe ik het. Het is jammer, dat de data niet andersom waren, dat de aanschrijving niet 11 Juli is uitgegaan en de begroting den 12en Juli behandeld is.

Misschien hadden wij er dan iets van af geweten en den Minister nog in tijds op de mogelijke gevolgen van zijn daad kunnen opmerkzaam maken. Begrijpen doe ik ook niet, dat een dergelijke zaak door kon gaan, zonder dat de geheele Regeering er iets van weet, zonder dat men ten minste nog in tijds bij de Tweede Kamer komt en zegt: wij zitten in het nauw, behandel nu als het u belieft spoedig dat ontwerp voor het blijvend gedeelte. Daar had de Tweede Kamer gevolg aan gegeven. Begrijpen doe ik dat alles niet, maar gelooven wil ik, dat er geen opzet achter schuilt. Wanneer een generaal van het Nederlandsche leger zegt: ik heb de portée niet doorzien, geloof ik het en neem het gaaf aan. Daarom wensch ik aan de Regeering volstrekt niet een zoodanig verwijt te richten, dat onvermijdelijk tot een motie van wantrouwen zou moeten leiden, en hiermede geloof ik wel aan den Minister het grootste blijk van vertrouwen te geven dat men aan een Minister kan geven.

Nu moet de Minister mij echter niet kwalijk nemen, verder ga ik niet. Aan zijn verzoek om nu eenige verantwoordelijkheid op ons te nemen, kan ik niet voldoen. De Minister moet zelf geheel weten hoe te handelen en hij moet zelf de geheele verantwoordelijkheid voor het gebeurde en voor de gevolgen daarvan blijven dragen, want wij zijn toch eigenlijk thans niet eens vrij in ons oordeel over de zaak.

Ik geef den Minister dus geen enkele permissie, ik ontsla hem van niets, gesteld dat ik hem van iets te ontslaan heb.

Mijn standpunt ten deze is, dat de Regeering heeft de uitvoerende macht, behoudens haar latere verantwoordelijkheid.

Dit is m. i. het juiste standpunt, waarop ook de Kamer zich op het oogenblik zal moeten plaatsen.

De Minister moet dus weten wat hij doet. Het is best mogelijk, dat tot hem later het verwijt zal worden gericht, dat hij aan de aanvankelijke voornemens, aan de aanvankelijke plannen, of wil men, aan de aanvankelijke toezeggingen van de Regeering geen gevolg heeft gegeven en dus in zekeren zin beloften heeft geschonden, maar daar is toch niets meer aan te veranderen. De fout is gebeurd op 12 Juli en wat er later bijkomt verandert te dien opzichte niets.

De Regeering heeft zich zelf door haar eigen daad geplaatst in een zeer moeilijke positie ook tegenover deze Kamer. Zij moet nu zelf maar weten hoe zij verder naar recht en billijkheid en in 's lands belang moet handelen.

Wanneer zij vroeger, b. v. een maand geleden, gekomen was met het verzoek om haar te ontslaan van die belofte, als het een belofte is, dan zou er nog eenige zin in zijn geweest, maar op het oogenblik is de zaak zoover gebracht dat er geen sprake meer kan zijn van een verzoek om ontslag van een belofte.

Er kan op zijn hoogst gesproken worden van een afdwingen eener toestemming en iets afdwingen laat ik mij niet doen.

Ik ontsla dus, wat mij betreft, den Minister van niets maar behoud mij voor, om bij een volgende gelegenheid, wellicht bij de behandeling der begroting, de handelwijze van de Regeering in zake het blijvend gedeelte in haar geheel te beoordeelen, waarbij, zooals ik reeds zeide, reeds nu is afgeweken van de oorspronkelijke plannen. Voor het oogenblik moet de Regeering, die de zaak nu eenmaal zoover heeft gebracht, krachtens haar bevoegdheid van uitvoerende macht, ook maar verder handelen

en niet meer bij de Kamer komen om een verlot te vragen, dat wij niet vrij kunnen geven.

De heer van Rappard, Minister van Oorlog: Mijnheer de Voorzitter! Op hetgeen door den heer Reekers in het midden gebracht is, behoef ik niet uitvoerig te antwoorden.

Ik stel vooral dat gedeelte zijner rede op prijs, waarin hij mij het besluiten omtrent mijn verder handelen gemakkelijk heeft gemaakt.

Waar buiten quaestie is, dat hier gehandeld is — het moge dan zijn naar de opvatting van sommige leden verkeerd — volkomen te goeder trouw, daar meen ik op dit oogenblik vrij te zijn verder te handelen.

De heer 't Hooft: Het doet mij, evenals den heer Reekers, leed, dat althans de tijdelijke voorzitter van den Ministerraad hier niet aanwezig is. Hij kent de geschiedenis van deze zaak, speciaal ook voor zoover ze is afgehandeld in deze Kamer. Vóór dat deze Minister er was, na het votum dezer Kamer over de begroting van Oorlog in Februari l., tijdens den loop der crisis, heeft het Ministerie, zooals het toen was, dus buiten dezen Minister van Oorlog, zich een wijze van handelen voorgesteld en deze onderworpen aan het oordeel der Kroon. Deze bestond hierin, dat in zake het blijvend gedeelte een afzonderlijk wetsontwerp zou worden ingediend. Waarom een afzonderlijk wetsontwerp? De ontslagaanvraag van het Ministerie werd gemotiveerd, naar de meening van de Regeering hierdoor, dat de Eerste Kamer zich principieel zou verzet hebben tegen afschaffing of vermindering van het blijvend gedeelte.

Daarom zou een wetsontwerp komen, opdat de Staten-Generaal op regelmatige constitutioneele wijze, en in het bezit van al de noodige gegevens, zich over de quaestie zou kunnen uitspreken. De Regeering toch meende, dat de Eerste Kamer in zake het blijvend gedeelte principieel tegenover haar stond.

Dat dient men in het oog te houden en daarom mis ook ik hier zoo ongeaarde den tijdelijken voorzitter van den Ministerraad, die van deze geschiedenis op de hoogte is.

Nu moet mij al dadelijk deze opmerking van 't hart: in dien gedachtingang behoort men niet bij ons te komen om te handelen over het blijvend gedeelte anders dan in den vorm van een wetsontwerp en begrijp ik niet hoe het mogelijk was, dat de Regeering in de Tweede Kamer de motie van den heer Tydeman heeft geaccepteerd. Die geachte afgevaardigde heeft gezegd: Ziedaar een reddingsplank, maar de Regeering moet wel weten, dat wij alleen voteeren voor ons zelve en nu is het aan haar om eenzelfde votum van de Eerste Kamer te verkrijgen en eenzelfde ontslag van de belofte van de Kroon.

Waar nu de Regeering haar ontslagaanvraag van Februari dezes jaars gebaseerd heeft op het principieel verschil, dat omtrent het blijvend gedeelte tusschen de Eerste Kamer en haar bestond en bij haar besluit tot aanblijven voorstelde de oplossing van dat geschil in den vorm van een wetsontwerp te doen plaats hebben, daar begrijp ik niet, dat zij niet terstond tot den heer Tydeman heeft gezegd: dat voorstel kan mij in de Eerste Kamer niet baten, want tegenover haar sta ik geheel anders dan tegenover de Tweede Kamer, want hier is de maatregel gevoterd, doch in de Eerste Kamer is die op principieele gronden verworpen, en daar kan ik dus niet anders dan met een wetsontwerp komen. Het middel was al direct ondeugdelijk, immers onvoldoende en ik begrijp niet, dat de Minister dat niet terstond heeft opgemerkt.

Ik zou alleen dan kunnen begrijpen het aanvaarden door de Regeering van de motie-Tydeman en het komen met zoodanig middel ook bij deze Kamer, wanneer de Regeering ongelijk erkent in de quaestie van de crisis. Wanneer de Regeering zou zeggen: dat heb ik toen wel gemeend; ik heb toen wel gezegd, dat de Eerste Kamer principieel stond tegenover de Regeering in zake de afschaffing of vermindering van het blijvend gedeelte, daarmede heb ik toen wel de ontslagaanvraag gemotiveerd, maar dit was van mij onjuist gezien; thans ben ik van ongelijk overtuigd; dat is niet zoo; — dan gaf de Regeering à posteriori toe, dat de ontslagaanvraag van dit voorjaar en de heele crisis overbodig geweest en zij daarvan de schuld alleen moet dragen. Alleen onder die omstandigheden kan ik begrijpen, dat men op

Interpellatie van der Feltz betrekkelijk het onder de wapenen houden van het blijvend gedeelte der lichte 1907.

deze wijze met de motie-Tydeman kon meegaan. Maar anders is dit volkomen onbegrijpelijk.

Indien het anders is, indien de Regeering omtrent de grondheid van de oorzaak die tot de crisis geleid heeft, van de door haar opgegeven reden, niet van opinie is veranderd, dan mag ik toch vragen, welken dunk de Regeering toch wel heeft van het eergevoel dezer Kamer.

In den gedachtengang, in de voorstelling van de Regeering, was er een conflict ontstaan tusschen de Regeering en deze Kamer over het blijvend gedeelte. De Regeering komt terug en zegt: ik zal langs regelmatigen constitutioneelen weg de oplossing er van trachten te bereiken, ik zal ook de Eerste Kamer voor de quaestie stellen en tot een beslissing nopen door de indiening van een wetsontwerp. Blijkt dan verschil met de Tweede Kamer of de Regeering, dan brengen wij het conflict langs constitutioneelen weg tot oplossing.

Maar wat doet de Regeering nu? Nu komt zij toch bij de Eerste Kamer op de zaak terug zonder een afzonderlijk wetsontwerp. Zij handelt op precies dezelfde wijze als dit voorjaar de vorige Minister van Oorlog en ten gevolge waarvan het conflict is ontstaan. Neen, zij doet nog erger. Het pad dat wij dit voorjaar niet wilden, dat de Regeering zou bewandelen, en dat wij niet mede wilden inslaan, wordt nu feitelijk toch door haar bewandeld. Immers wordt het blijvend gedeelte prijsgegeven zonder dat de Staten-Generaal haar meening bij een wetsontwerp uitsprak. Niet alleen het blijvend gedeelte maar de Regeering komt nu bovendien nog een beroep doen op de medewerking van de Eerste Kamer om haar dat pad, dat de Kamer niet wilde bewandelen, te helpen effenen! Welke gedachte moet men, zooals ik zeide, wel hebben van het eergevoel van deze Kamer?

Men vraagt een middel van redres. Het aangeboden kan niet dienen: de heeren Havelaar en Reekers hebben dat zooveen duidelijk uiteengezet. Ik weet geen middel. Ik heb daartoe ook geen roeping, maar gesteld al dat ik een middel wist, zou het baten? Zou de Kamer verzekerd zijn, dat de Regeering er niet weer een verkeerd gebruik van zou maken, zooals zij ditmaal gedaan heeft. Wat hebben wij gejuicht dit voorjaar toen de Regeering na de crisis terugkwam en een oplossing gevonden had in de behandeling bij een afzonderlijk wetsontwerp. Wij hebben gejuicht en gezegd: zie zoo, nu kan langs regelmatigen weg de beslissing gezocht, en de oplossing gevonden worden van deze quaestie.

Wat heeft het nu gebaat? Onze juichtoon was voorbarig; wij staan door de fout van den Minister voor nog erger kwaal. Als we dus een nieuw middel uitdenken, zullen we misschien over eenigen tijd weer voor dezelfde moeilijkheid staan.

Ik wil alleen terloops een opmerking maken over het gewicht van een door de Kamer te dezer zake te nemen beslissing en de verre strekking daarvan.

Indien wij het blijvend gedeelte nu, om deze reden, laten gaan, daarin op eenigerlei wijze direct of indirect zouden bewilligen, dan kan men ons dit altijd voor de voeten werpen en zeggen: het blijvend gedeelte is niet bepaald noodig; dat hebt gij zelf erkend; gij hebt toen ook wel om redenen buiten de zaak gelegen u bij een vermindering of afschaffing van het blijvend gedeelte neergelegd; om redenen, die niets uit te staan hebben met de uitwendige veiligheid van den Staat of de inwendige rust, bedoeld in art. 181 der Grondwet, en die de eenige zijn, die hierbij gewicht in de schaal mogen leggen".

En waarom zou men het dan een tweeden keer en nu definitief ook niet doen?

Indien men eens — ik spreek geheel in abstracto en denk er niet aan, dat dit hier het geval zou kunnen zijn — maar indien men eens een middel had willen vinden om den vorigen Minister van Oorlog gelijk te geven tegenover deze Kamer en deze Kamer er bij die quaestie in te laten loopen, dan had men geen beter middel kunnen uitdenken. Maar daarom is dan ook een zoodanige motie voor ons onaannemelijk. De daad, indien de mogelijkheid bestaat dat zij werkelijk worde verricht en de wegzending gedecreteerd, moet geheel blijven voor rekening van de Regeering en van den Minister, en met al haar gevolgen. De Kamer moet zich wel bewust zijn van haar roeping en haar bevoegdheid en van haar taak in het algemeen, in het bijzonder ook bij deze aangelegenheid.

Wij kunnen niets geven. Wij kunnen niets dragen; niet de minste verantwoordelijkheid in dit geval. Hoe kunnen wij beoordeelen of er geen ander middel is om de moeilijkheid te ontgaan dan de in de motie-Tydeman voorgestelde? Als het nog ging om een juridische, een staatsrechtelijke vraag, dan ware het iets anders. Maar hoe kunnen wij uitmaken, of dit het beste middel is in een zoo belangrijke aangelegenheid, waaromtrent ik toch wel even mag verwijzen naar de opmerkelijke woorden van den heer Lohman, die men vinden kan op bladz. 553 van de *Handelingen*, waarbij de heer Lohman, die vroeger anders over de zaak dacht dan nu, het volgende zeide: „Want ik vind het een zeer bedenkelijke zaak — en na al wat ik over het blijvend gedeelte gelezen heb, zeg ik dit met te meer overtuiging, nadat ik er het vorig jaar aan getwijfeld heb — het blijvend gedeelte zonder meer naar huis te sturen. Wij weten niet, wat er dezen winter zal geschieden, maar ik acht het niet zeker, dat wij door die terugzending niet in groote moeilijkheden zouden kunnen komen.”

Ik wijs op die opmerkelijke verklaring van den heer Lohman, mede als grond, waarom wij hoegenaamd in deze geen verantwoordelijkheid kunnen dragen.

Nu wijst de Minister ons op het moeilijke van zijn positie en hij zegt telkens: gij moet u op mijn standpunt plaatsen; handelde ik op mijn standpunt dan niet verstandig?

Dit heeft de Minister ons, ook dezen morgen in den breede trachten te betoogen. Maar dit is het juist. De Minister had zich nooit of te nimmer op dit standpunt mogen plaatsen; dit is de fout. Dat was volkomen ongeoorloofd.

Dat getuigt van gebrek aan deferentie tegenover de Kamer. Wat gaf den Minister het recht zich op dat standpunt te plaatsen? Niets.

De Minister zeide: ik meende er op te mogen rekenen, dat mijn wetsontwerp zou worden aangenomen. De strijd, zegt de Minister, ging niet om het blijvend gedeelte op zich zelf, maar de vraag was, of de wegzending technisch goed was voorbereid.

De heer Heemskerk heeft dat in de Tweede Kamer reeds dadelijk tegengesproken. Volkomen te recht, zoo eenvoudig was de zaak niet. Dat was het door de Eerste Kamer niet aanvaarde standpunt van den Minister Staal en op dit standpunt was het voldoende, indien de Minister Staal zijn inlichtingen had gegeven aan de Staten-Generaal zonder een afzonderlijk wetsontwerp in te dienen; inlichtingen! om te laten blijken, of de zaak technisch goed was voorbereid. Maar ik heb reeds aange-toond, dat de Eerste Kamer daarmede geen genoegen heeft willen nemen. Ten gevolge van de crisis is dit standpunt verlaten. Het schijnt, dat de Minister dat standpunt weer wil gaan innemen.

De vraag is of bij de bestaande Militiewet zonder het blijvend gedeelte art. 181 van de Grondwet behoorlijk wordt nagekomen. De Minister schudt van neen. Al weder een bewijs, dat de Minister bij de vorige behandeling in deze Kamer niet tegenwoordig is geweest en hoe jammer het is, dat de tijdelijke Voorzitter van den Ministerraad hier niet is. Bij de behandeling van hoofdstuk VIII dit voorjaar heb ik in den breede betoogd — en dat is door den heer van Houten toegegeven —, dat een belastingwet, een wet die personeele of financieele lasten oplegt, nooit kan hebben haar doel in zich zelf, maar dat dit doel in iets anders moet liggen, buiten de wet. Dat nu het doel van de Militiewet ligt in art. 181 Grondwet, waarbij gezegd wordt, dat tot handhaving van de uitwendige veiligheid en de inwendige rust er een leger is.

Het is niet wat de Minister zegt, dat het bij deze zaak alleen maar de vraag is, of de maatregel technisch goed is voorbereid. Neen, het gaat om heel wat anders. Voor wat de Minister zegt, dat het hierbij zal gaan, daarvoor was geen wetsontwerp noodig.

Wij kunnen alleen aannemen een motie in den geest van de verklaring door den heer Havelaar namens de rechterzijde afgelegd en buiten deze kunnen wij nog een motie aannemen waarbij, zooals de heer Heemskerk in de Tweede Kamer heeft gezegd, zou worden verklaard, dat wij buigen voor een juridische noodzakelijkheid. Volkomen juist. Als zoodanige motie hier wordt voorgesteld, stem ik voor.

Doch dit was juist het bezwaar van den Minister. Indien de Kamer van oordeel is, dat, na de circulaire van 12 Juli er

Interpellatie van der Feltz betrekkelijk het onder de wapenen houden van het blijvend gedeelte der lichte 1907.

niets meer aan de zaak te doen was, dan kunnen wij dat verklaren, maar dat onderstelt, dat wij een uitlegging aan de Militiewet geven, als door den heer Talma, m. i. volkomen te recht is gegeven, doch waarmede de Minister zich niet vereenigt. Dit was de reden waarom de Minister zich ook niet kon vereenigen met de motie-Lohman, die op deze wetsuitlegging gebaseerd was. Indien dus hier wordt gegeven een zoodanige juridische motie, welnu, indien men kan aantoonen, dat de Minister juridisch niet anders heeft kunnen handelen dan hier heeft plaats gehad, dan stem ik voor die motie, maar ik heb die motie niet, en ik zie niet dat zij ingediend wordt. Daarom twijfel ik er aan, of wel ooit zoodanige motie zal kunnen gevonden worden, welke tevens den Minister bevredigt.

Mijnheer de Voorzitter! Verschillende leden hier in mijn omgeving dringen er op aan, dat ik alsnog een andere motie zal indienen, een motie in den zin van de verklaring welke door den heer Havelaar namens de rechterzijde is afgelegd naar aanleiding van de motie van den heer van der Feltz.

Aan dien aandrang toegevend heb ik de eer voor te stellen de navolgende motie:

De Kamer,

overwegende dat het niet wenschelijk is thans te treden in een bespreking van het zoogenaamd blijvend gedeelte en evenmin in een beoordeeling der handelingen van den Minister van Oorlog waartoe de Kamer later in de gelegenheid zal zijn;

overwegende, dat deze Kamer naar haar overtuiging thans noch geroepen noch bevoegd noch in staat is te beoordeelen welke maatregelen kunnen en behooren te worden genomen tot het uit den weg ruimen van de bestaande moeilijkheden of het afwenden van nog grootere, waarvoor zij de beslissing en de volle verantwoordelijkheid laat aan de Regeering,

gaat over tot de orde van den dag.

De heer van Nierop: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb de eer voor te stellen de motie van den heer 't Hooft te doen drukken en ronddeelen en de vergadering te verdragen tot morgenochtend.

De betekenissen der motie komt mij voor niet ganschelijk vast te staan en daarom zou het gewaagd zijn om ons thans reeds over de motie uit te spreken.

De Voorzitter: Door den heer van Nierop wordt voorgesteld de motie van den heer 't Hooft te doen drukken en ronddeelen en de vergadering tot morgen te verdragen.

De heer van Nierop: Mijnheer de Voorzitter! Mag ik er dit nog bij voegen. Ik verwacht, dat de Kamer toch wel aan de leden die ongaarne d'émblée over deze motie hun stem uitbrengen, de gelegenheid zal worden gegeven zich tot morgen te beraden.

De Kamer zal wel aan een billijk verzoek willen voldoen en het is zeker niet de wensch van den voorsteller der motie en van mijn geachten buurman, die het woord vraagt, dat, hoe dan ook, onmiddellijk een beslissing zal worden genomen. Er is ook niets verloren, als de beraadslaging tot morgen wordt verdaagd.

De heer Woltjer: Mijnheer de Voorzitter. Ik wensch alleen mijn verwondering uit te spreken over het feit, dat thans uitsluitend van behandeling dezer motie wordt gevraagd, terwijl dat niet is geschied toen hedenmorgen de motie van den heer van der Feltz even abrupt als deze in de Kamer werd gebracht.

De heer van Nierop: Er was nog niet besloten over de motie van den heer van der Feltz onmiddellijk te stemmen. Had een der sprekers, die daarover het woord hebben gevoerd, voorgesteld haar behandeling een dag uit te stellen, dan zou ik vóór het voorstel hebben gestemd.

Het voorstel van den heer van Nierop wordt in stemming gebracht en met 27 tegen 18 stemmen verworpen.

Tegen hebben gestemd de heeren Prinzen, Merkelbach, Michiels van Kessenich, van Waterschoot van der Gracht, Franssen, van Velzen, Havelaar, van Welderen Rengers, van Lamsweerde, Woltjer, van der Biesen, Regout, Reekers, Brouwers, Heerkens,

van Heeckeren, Vermeulen, von Fisenne, van der Does de Willebois, Bosch van Drakestein, Waller, van Wassenaer van Rosande, van Asch van Wijck, Bevers, van Basten Batenburg, 't Hooft en de Voorzitter.

Voor hebben gestemd de heeren Welt, Scholten, van Löben Sels, Pelinck, van Leeuwen, de Jong, van Beyma, Laan, Staal, Bloembergen, Sickenga, Rahusen, Breebaart, Kist Hovy, van der Feltz, van Nierop en Dojes.

Afwezig was bij deze stemming de heer Stork.

De heer van Welderen Rengers: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb gestemd tegen het uitsluitend van de behandeling van de motie van Nierop, omdat het hier een zaak geldt, waaromtrent ik het urgent acht, dat nog vandaag een beslissing valt. Dat was ook de reden waarom ik de motie van der Feltz, die het doel had, dat helaas niet bereikt is, om breede discussies af te snijden, heb ondersteund, meenende dat 's Lands belang op dit oogenblik boven alles eischte, dat aan het verlangen van den Minister werd voldaan en hem de vrijheid van handelen werd gegeven, die hij meent noodig te hebben na de toezegging die, ik herinner mij eigenlijk ook zelf niet bepaald in welken vorm, van Regeeringswege indertijd aan deze Kamer is gedaan. Thans vrees ik, dat hier min of meer van toepassing zal wezen het bekende gezegde, dat ook de niet-Latinisten in ons midden wel eens zullen hebben gehoord: deliberante senatu perit Saguntum, of anders, wanneer de heeren met elkander aan het discussieeren blijven, zijn de miliciens de kinderen van de rekening.

Ik moet zeggen, dat, waar ik de motie van den heer van der Feltz ondersteunde, dat geschiedde zonder eenige politieke bijbedoelingen, maar uitsluitend met den wensch om aan de niet te miskennen moeilijkheden, die voor een groot deel van onze landskinderen zouden ontstaan, ten gevolge van de tegenstrijdige bevelen van den Minister van Oorlog, een eind te maken.

Daarom zou het mij ook genoegen hebben gedaan indien de Minister van Oorlog, zooals naar mijn oordeel zeer goed had kunnen gebeuren, zich had neergelegd bij hetgeen door den heer Havelaar namens een groot deel van zijn geestverwanten in deze Vergadering is gezegd. De Minister heeft gezegd — het is mogelijk een gevolg van zijn minder politieke ervaring —: ik wensch de verantwoordelijkheid op de Kamer te brengen, maar, hij houde het mij ten goede, die verantwoordelijkheid kan door ons niet worden gedragen en dat zou ook geheel in strijd wezen met de onderlinge verhouding van Regeering en Staten-Generaal. Maar na de, ik erken het, zeer duidelijke uiteenzetting die de heer Reekers gegeven heeft, van de bedoeling, die aan de verklaring van den heer Havelaar ten grondslag lag, komt het mij voor, dat er voor de Regeering geen bezwaar bestond om die verklaring te accepteren en natuurlijk daarbij de verantwoordelijkheid op zich te laden, die de Minister toch bovendien heeft voor al hetgeen door hem wordt verricht.

Ik herhaal, ik vrees, dat vooral de rede van den heer 't Hooft ons gebracht heeft op een terrein, dat op dit oogenblik niet het gewenschte is.

Wij hebben nog ruimschoots de gelegenheid om over al die quaesties, die door dien scherpzinnigen spreker zijn te berde gebracht, later te debiteeren en te discussieeren.

De hoofdzaak is thans: laten wij trachten uit de impasse te geraken, waarin wij geraakt zijn, en laten wij beproeven der Regeering de reddingsplank toe te steken, die zij meent te behoeven, opdat zij naar gelang van omstandigheden kunne handelen en een einde maken aan den toestand van verwarring, die in 's Lands belang niet langer mag worden bestendig en waaraan hoe eer hoe beter een einde worde gemaakt.

De heer Pelinck: Mijnheer de Voorzitter! Ten einde in deze voor vele burgers van ons land zoo gewichtige zaak geen overrijd besluit te nemen, stel ik voor de behandeling der zaak een half uur te schorsen. Dan kunnen de leden met elkander van gedachten wisselen.

De Voorzitter: Gevolg gevende aan den wensch van den

7de VERGADERING. — 28 NOVEMBER 1907.

Interpellatie van der Feltz betreffelijk het onder de wapenen houden van het blijvend gedeelte der lichte 1907.

heer Pelinck, wordt door mij de vergadering voor een half uur geschorst.

De vergadering wordt hervat en de beraadslaging voortgezet.

De heer van Rappard, Minister van Oorlog: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil enkel een korte verklaring geven, die, naar mij voorkomt, mij van verdere beantwoording der sprekers ontslaat.

Ik neem genoeg met de verklaring van den heer Havelaar, maar meen te mogen verzoeken, dat thans geen motiën in behandeling komen. Het wil mij toch voorkomen, dat dit aanleiding zou moeten geven tot uitvoerige besprekingen, waartoe ik gaarne bereid ben, maar die mij thans eenigszins ontijdig schijnen te zijn.

De heer 't Hooft: Mijnheer de Voorzitter! De door mij voorgestelde motie zegt hetzelfde als de verklaring van den heer Havelaar, namens de rechterzijde afgelegd. Nu de Minister zich bij die verklaring heeft nedergelegd en om bijzondere redenen tegen een langdurig debat over de motie opziet, verklaar ik die motie, welke, zooals ik zeide, hetzelfde zegt en beoogt als de verklaring van den heer Havelaar, in te trekken.

De Voorzitter: Aangezien de motie van den heer 't Hooft is ingetrokken, maakt zij geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

De heer van den Biesen: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil alleen constateeren, dat de motie van den heer Havelaar niet door dien geachten afgevaardigde voor zich zelf was voorgesteld, maar een verklaring was van de geheele rechterzijde.

De beraadslaging wordt gesloten.

De Voorzitter: Namens de Kamer dank ik de Regeering voor de verstrekte inlichtingen.

De vergadering wordt tot nadere bijeenroeping verdaagd, waarschijnlijk tot Maandag 23 December a. s.

AANWIJZING VAN VERANDERINGEN, gedurende de beraadslaging in de Tweede Kamer der Staten-Generaal gebracht in het gewijzigd ontwerp van wet tot vaststelling van hoofdstuk I (*Uitgaven in Nederland*) der begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1908. (4)

Artikel 1.

Onderafd. 62, uitgetrokken tot een bedrag van f 124 000, is vervallen.

Dientengevolge zijn het totaal van Afdeeling IX en het eindcijfer van het hoofdstuk geworden resp. f 5 438 714 en f 29 651 345.

Onderafd. 63 tot en met 71 zijn geworden 62 tot en met 70.

Artikel 2.

In den 4den regel is „64, 66 tot en met 70”, veranderd in: „63, 65 tot en met 69”.

AANWIJZING VAN VERANDERINGEN, gedurende de beraadslaging in de Tweede Kamer der Staten-Generaal gebracht in het gewijzigd ontwerp van wet tot vaststelling van hoofdstuk II (*Uitgaven in Nederlandsch-Indië*) der begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1908. (4)

Onderafdeeling 68 is verminderd met f 5000 en nader geraamd op f 161 686.

Handelingen der Staten-Generaal. — 1907—1908. — I.

Het totaal van afdeeling V en het eindcijfer van het hoofdstuk zijn dientengevolge geworden respectievelijk f 10 726 414 en f 150 992 287.

AANWIJZING VAN VERANDERINGEN, gedurende de beraadslaging in de Tweede Kamer der Staten-Generaal gebracht in het ontwerp van wet betreffende het opsporen van delfstoffen van Staatswege. (13)

In artikel 1 zijn tusschen de woorden „geschiedt” en „van Staatswege”, en in artikel 2, 1sten regel, tusschen de woorden „Staat” en „niet”, ingevoegd de woorden: „gedurende een tijdvak van vijftien jaren, te rekenen van den dag van het in werking treden dezer wet”.

AANWIJZING EENER VERANDERING, gedurende de beraadslaging in de Tweede Kamer der Staten-Generaal gebracht in het ontwerp van wet tot vaststelling van hoofdstuk III der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1908. (2)

De omschrijving van artikel 3, zooals die voorkomt op de Nota van Wijzigingen (N°. 12 der Gedrukte Stukken van de Tweede Kamer), is in den oorspronkelijken vorm hersteld.

EINDVERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS over de ontwerpen van wet:

- 1°. houdende naturalisatie van V. G. LAMPE en 7 anderen (143);
- 2°. tot beschikbaarstelling van gelden wegens door het Departement van Marine gedane verstrekkingen, dienst 1907 (75);
- 3°. tot wijziging van het IIde hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1906, en tot wijziging van het VIIde hoofdstuk B der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1906 (152);
- 4°. tot het overbrengen van een gedeelte van den Rijksweg Deventer—Zwolle in beheer en onderhoud bij de gemeente Deventer (65);
- 5°. tot verhooging en wijziging van het Xde hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1907 (58).

Tegen deze wetsontwerpen bestond geen bezwaar.

Aldus vastgesteld 27 November 1907.

LAAN.
BROUWERS.
DE JONG.
REGOUT.
VERMEULEN.

EINDVERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS over het ontwerp van wet tot goedkeuring van het op 27 Augustus 1907 te Berlijn tusschen Nederland en Duitschland gesloten verdrag betreffende ongevallenverzekering. (161)

Bij het afdeelingsonderzoek werd algemeen het sluiten van dit tractaat met voldoening begroet. Men juichte ten zeerste toe, dat de bestaande misstanden door het tot stand komen van deze wet zullen worden opgeheven en om die reden vond men er geen bezwaar in heen te stappen over de weinig gelukkige redactie van het tractaat. Men meende echter niet te mogen